

En religionslæreransættelse i Viborg i 1890

Da grundtvigianeren, rektor H. H. Lefolii ansatte ny religionslærer på Viborg Katedralskole i 1890

Af Erik Nørr

De kirkelige brydninger var fremtrædende i Viborg i årene omkring 1890, og disse modsætninger fik stor indflydelse på livet i Viborg Katedralskole.

Biskoppen over Viborg Stift 1877-1901 den konservative H. J. Swane, en teolog af den martensenske skole, var i mangt og meget uenig med sin nærmeste medarbejder, den indremissionske stiftsprovst Frederik Zeuthen¹. Kampen mellem bispem og stiftsprovsten stod bl.a. om, hvorvidt Viborg skulle have et menighedshus eller et missionshus. Bismen vandt striden, menighedshuset blev bygget, og Zeuthen fortrak til Fredericia i 1895 som sognepræst ved Sct. Michaelis Kirke.²

Brydningerne i Viborg blev ikke mindre af, at rektoratet ved byens latinskole i en længere årrække var besat med den temmelig frisindede grundtvigianer og venstremand, Hans Henrik Lefolii³. Dette var ret usædvanligt. Landets øvrige statsskoler havde alle konservative ledere, og rektor Lefolii indtog ofte særstandpunkter, når ministeriet spurgte skolerne til råds. Han var således i 1870'erne gået ind for, at der skulle skabes bedre forbindelse mellem folkeskolen og latin-

[1] Fr. Zeuthen (1837-1915), stiftsprovst Viborg 1885-95, sognepræst (sp) Fr. cia 1895-1915; bestyrelsesmedlem Indre Mission fra 1879, formand 1901-15.

[2] Striden mellem Swane og Zeuthen belyses af P. G. Lindhardt og Jørgen Swane: Brevvexling mellem bisperne H. Stein og J. Swane. Aarhus 1958; Johs. Gøtzsche: Frederik Zeuthen. Et Livsbillede. Kbh. 1927 p. 140 ff. samt Henning Ehlers Olsen: Indre Mission i Viborg gennem 100 år. Viborg 1969 p. 28 ff.

[3] H. H. Lefolii (1819-1908), rektor Viborg Katedralskole 1866-92. Om Lefolii se: Carl E. Jørgensen: Viborg Katedralskoles historie. Viborg 1960 p. 122 ff. Jfr. hans radikale elevs positive skildring: P. Munch: Erindringer 1870-1909. Kbh. 1959 p. 8 ff.; Aage Friis i Politiken 19/2-1899.

skolen⁴; i begyndelsen af 1880'erne støttede han et forslag om, at piger skulle kunne optages i latinskolen⁵, ligesom han i slutningen af 1880'erne indførte obligatorisk danseundervisning i Katedralskolen for at modvirke, at eleverne, der især kom fra Vestjylland, manglede »Livlighed i aandelig Bevægelse«, og dansen skulle samtidig give dem mod til at begå sig i »selskabeligt Samliv og Omgang med jevnaldrende Kvinder«.⁶

Lefoliis holdning satte ham i modsætning til de kirkelige myndigheder. Stiftsprovst Zeuthen, der havde en søn i skolen, vendte sig på det kraftigste imod den obligatoriske danseundervisning og især imod, at rektor havde givet piger tilladelse til at deltage.⁷ Også med biskoppen fik rektor en »sag«. Den gamle forbindelse mellem katedralskolen og kirken var dengang ikke helt løst. Biskoppen havde sammen med stiftamtmanden en vis tilsynsmyndighed med skolen, herunder især skolens bygningsforhold. Dette førte til, at biskoppen beklagede sig til ministeriet over, at rektor lejede skolens gymnastiksal ud i kirketiden. Efter en længere brevveksling endte sagen med, at rektor beholdt retten til at leje lokalet ud.⁸

Set på baggrund af den kirkelige situation i byen, hvor der var opstået et stærkt indremissionsk miljø, var det ikke uden betydning, hvorledes religionsundervisningen i Katedralskolen blev varetaget. Valget af religionslærer var for rektor Lefolii et spørgsmål om skolens uafhængighed af byens gejstlighed.

Religionsundervisningen i alle de seks klasser, som datidens latinskele bestod af, havde i en længere årrække været varetaget af overlærer C. F. A. Bahnson (1818-96), men ifølge overpostinspektør Jacob Andersen, der gik i skolen i 1884-89, med mindre og mindre succes. Overlæreren var både gammel og tungsindig, og eleverne spillede 66 i timerne.⁹ Midt i skoleåret 1889/90 måtte Bahnson opgive

[4] H. H. Lefolii: Om Skolen som væsentlig medvirkende til Standsomskiftningen (Viborg Katedr.'s Program 1875/76 p. 3-45).

[5] Lefoliis synspunkt vandt ikke flertal blandt de øvrige statsskolelærere. (Se Meddelelser angaaende de lærde Skoler m. v. 1879/81 p. 301-12).

[6] Lefolii til Kultusministeriet 18/2-1885 (trykt i skolens Progr. 1885/86 p. 33-37).

[7] Zeuthen indledte sit angreb i Viborg Stiftstidende 29/9-1888, og det gav anledning til en længere debat; denne vil blive behandlet i anden forbindelse.

[8] Brevvekslingen er trykt i Progr. 1890/91 p. 131-38.

[9] Jacob Andersen: Fra Bondens Thy til Kongens By. Erindringer I. Kbh. 1936 p. 112-15.

undervisningen på grund af sygdom og dårlige nerver, og Lefolii måtte, hvor nødigt han end ville, overlade undervisningen til byens tre præster: stiftsprovst Zeuthen, residerende kapellan ved Domkirken G. H. E. Darre (1858-1917) samt sognepræst ved Søndre Sogn, O. N. Glarbo (1848-1916).¹⁰

Lefolii ønskede ikke, at præsterne skulle bevare religionsundervisningen over en længere periode, og han foreslog derfor ministeriet, at den stilling, der ville blive ledig, når overlærer Bahnson med skoleårets udgang pensioneredes, blev slået op i Religion som hovedfag. Rektor anførte som begrundelse, at det ikke var enhver præst, der egnede sig til religionsundervisningen, og at præsterne ikke altid havde tid til at undervise forsvarligt. Lefolii ville desuden undgå, at præsterne fik hævde på undervisningen.

Bahnson havde også undervist i Fransk, men da Lefolii anså religionsundervisningen for det afgørende, ville han ikke nødvendigvis kræve, at den nye lærer skulle kunne påtage sig faget Fransk. Rektor ville desuden sætte pris på, at ansættelsesproceduren blev så lang, at han kunne få lejlighed til at tale personligt med ansøgerne.¹¹

Rektors ønske om at få tid til at ansætte den bedst mulige religionslærer opfyldtes, idet ministeriet meddelte Bahnson hans afsked den 5/2 - 1890, og den nye lærer først skulle tiltræde stillingen den 19. august.¹²

I forbindelse med udarbejdelsen af stillingsopslaget præciserede rektor Lefolii endnu engang, hvor vigtig han anså religionslærerstillingen for at være, og han gav atter ministeriet besked om, at han ved nærmere forhandling med alle ansøgerne ville sikre sig »saa vidt mulig«, at den, der blev ansat, »virkelig egner sig til at lede Kristendomsundervisningen i en lærd Skole«. De øvrige fag, vedkommende skulle påtage sig, måtte komme i anden række.¹³

Den ledige lærerpost i Religion som hovedfag og Fransk som bifag

[10] Lefolii til Min. 29/10-1889 og 12/11-1889 (Rigsarkivet. Kultusministeriet. 3. Kontor. Journalsag 778/1889). De nedenfor nævnte journalsager og kopibøger stammer ligeledes fra 3. kontors arkiv.

[11] Lefolii til Min. 6/12-1889 (Journalsag 778/1889).

[12] Min. til Bahnson og Viborg rektor 5/2-1890 (Kopibog 368-69/1890). Den lange tidsfrist var usædvanlig, da stillinger ofte måtte besættes hurtigt af hensyn til skolens undervisning.

[13] Lefolii til Min. 20/2-1890 (Journalsag 177/1890).

blev søgt af 7 cand. teol.'er, 2 cand. phil'er¹⁴ og 2 seminarieuddannede lærere. Den forholdsvis store interesse for stillingen hang sammen med, at statsskolens faste lærerstillinger var blevet temmelig eftertragtede for teologiske kandidater, efter at der fra slutningen af 1880'erne var sket en kraftig forøgning af udbudet af cand. teol'er.¹⁵ Desuden var lønningerne i statens højere skoler bedre end afkastet af de små præsteembeder, som yngre kandidater kunne opnå.

Rektor Lefolii fik ansøgningerne, der var indsendt til ministeriet, til udtalelse, og efter længere tids overvejelser indsendte han en meget fyldig betænkning om ansøgningerne.¹⁶ Lefoliis betænkning skal bringes i sin fulde udstrækning, da den på flere måder er interessant.

Betænkningen fortæller, hvorledes en lærerstilling inden for det højere skolevæsen blev (eller kunne blive) besat, når ansøgerbunken som her var stor.¹⁷ Ikke alle rektorer gik så grundigt til værks, som Lefolii gjorde. Betænkningen er et vidnesbyrd om, hvor omhyggeligt Lefolii udførte sit rektorhverv - ministeriet mente undertiden, at det var for omhyggeligt¹⁸ - og om Lefoliis syn på stillingens betydning.

Rektor nøjedes ikke med at udtale sig om den eller de bedst kvalificerede, men fremhævede fortrin og mindre gode sider ved hver enkelt ansøger, og han havde gjort alt for at få et pålideligt billede af ansøgernes personlighed enten ved selv at samtale med vedkommende eller ved at henvende sig til personer, der kendte ansøgeren.

Lefoliis betænkning diskuterer de forskellige kriterier, der måtte lægges til grund for ansættelsen af en religionslærer. Ansøgere med en modnere alder havde en fordel fremfor kandidater, der kom lige fra eksamensbordet. Dette gjaldt dog ikke ubetinget. På den ene side gav alderen sikkerhed for en større erfaring, men på den anden side betød

[14] Betegnelsen cand. phil. blev ikke som i dag tillagt kandidater, der havde bestået hovedfag, men indebar blot, at vedkommende havde bestået Filosofikum. Et cand. mag.-studium for faget Religion blev først oprettet i 1912.

[15] Se eksamensfortegnelserne i Aarbog for Københavns Universitet. Udgivet af C. Goos (udkom årligt).

[16] Ansøgningerne og Lefoliis skr. til Min. 28/4-1890 i Journalsag 177/1890.

[17] Når antallet af ansøgere ikke helt kan måle sig med vore dages ansøgertal til gymnasiestillinger, må det erindres, at antallet af skoler var meget lille, og at de fleste skoler var meget små. Det var langt fra hvert år, der blev slået en stilling op med faget Religion.

[18] Jfr. Lefolii til kontorchef J. v. Stemmann 26/1-1891 (trykt i Program 1890/91 p. 133-34).

det, at kandidaten havde vanskeligere ved at tilegne sig nye ideer - især ville dette være svært for ansøgere, der havde både kone og børn.

Gode eksamenskarakterer blev betragtet som et væsentligt fortrin, og uden at Lefolii direkte udtrykker det, anså han teologiske kandidater for mere egnede end seminarieuddannede lærere og cand. phil'er. De fire sidstnævnte ansøgere hørte til dem, han først lagde til side.

Mere end alder og karakterer betød det imidlertid, om rektor havde tiltro til, at vedkommende havde »den fornødne aandelige Udvikling, Modenhed og Overlegenhed«, som krævedes for at kunne undervise i et fag, hvori der hverken blev givet karakterer eller afholdt eksamen.¹⁹ Undervisning i et friere stillet fag som Religion krævede desuden, at læreren var i stand til at gøre timerne spændende.

Det mest interessante i Lefoliis indberetning er hans holdning til den bibelkritiske Axel Plenge. Plenge havde både i artikler i tidsskriftet *Tidens Strøm* og senest i programartiklen i det af ham selv og V. Ullmann udgivne »Israel og vore Dage. Bibelhistorisk og religiøst Tidsskrift« klart lagt sine bibelkritiske synspunkter frem.²⁰ Skønt bibelkritikken endnu ikke havde fået nogen betydning for skolens undervisning, var Lefolii også på dette punkt parat til at acceptere det nye. Både i forbindelse med vurderingen af Plenge og senere i betænkningen, da han indstiller J. M. Sejersens til stillingen, fremhæver han, at den naturvidenskabelige og historiske kritik skal have indflydelse på religionsundervisningen. Imidlertid er Lefolii klar over, hvilken provokation en ansættelse af Plenge ville være over for det kirkelige miljø i Viborg. Efter en længere redegørelse vælger Lefolii at se bort fra Plenge. De næste par års udvikling, hvor stiftsprovst Zeuthen og sognepræst Glarbo tog kraftigt til genmæle mod Axel Plenge²¹, der i 1890 havde oprettet en privatskole i Viborg, og hvor bisperne endog i Det kirkelige Råd drøftede, om Plenge skulle fratages

[19] Efter lov af 1/4-1871 afskaffedes eksamen i Religion.

[20] Se note 34-35 nedenfor.

[21] Plenge annoncerede (*Viborg Stiftstidende* 2/2-1891), at han ville holde nogle foredrag i Viborg om Israels historie. Endnu inden Plenge havde nået at holde sit første foredrag, foranstaltede stiftsprovst Zeuthen et møde om, hvorledes de troende skulle forholde sig over for bibelkritikken. Både Zeuthen og Glarbo tog kraftigt til genmæle i diskussionen efter Plenges første foredrag, medens Plenge ikke kunne få ordet under Zeuthens møde og et af Glarbo senere arrangeret møde (Se *Viborg Stiftstidende* og *Viborg Stifts-Folkeblad* 19/2-26/2-1891).

retten til at undervise i Religion i sin egen skole²², viser tydeligt, at Lefolii ville have fået vældige problemer, hvis han havde indstillet, og ministeriet ansat Plenge. Den udvalgte ansøger tilfredsstillede alle parter, idet han, som Lefolii fremhævede, stod uden for de kirkelige retninger og ville lade sin undervisning præge af det grundkristelige.

Lefoliis indstilling til kultusministeriet den 28. april lød således:

»Idet jeg hermed tilbagesender de ti Ansøgninger, der er blevet tilstillet mig, vedrørende den ledige Lærerplads ved den mig betroede Skole i Religion og Fransk, og derved ikke kan undlade at udtale min Paaskønnelse og Glæde over den Tillid, Ministeriet har vist mig ved i den Anledning at æske min Betænkning, skal jeg stræbe at gøre det klart, at jeg har benyttet den lange Tid, jeg har haft dem i, til at indhente saa paalidelige og fyldige Oplysninger om de forskellige Ansøgere, som jeg har kunnet se nogen Mulighed for mig for at skaffe til Veje.

Jeg tør sige, det var ikke ringe Forestillinger om Vanskeligheden ved at komme til en bestemt Mening, som jeg selv havde, idet jeg dog tog fat paa denne Sag. Alligevel bragte det første Overblik over Ansøgerne mig til at se, den var større, end jeg havde tænkt mig den. Det overraskede mig at se, hvor stor Dristigheden var hos flere af Ansøgerne, siden de med de ubetydelige Forudsætninger, de kunde paaberaabe sig paa, dog havde troet at burde melde sig ved denne Lejlighed; og der var nogle, jeg allerede af denne Grund straks maatte tro at kunne lægge til Side, al²³ Jørgen Karl

[22] RA. Kultusmin. 1. Kontor. Det kirkelige Råd. Forhandlingsprotokol 1892/93 (9. samling 13.-26./9-1892). Kirkerådet fandt dog ikke anledning til at foretage sig noget i sagen.

[23] al = alias

Madsen²⁴, P. M. Larsen²⁵ og Tage Niels Christian Egede Christensen²⁶.

Blandt de øvrige er der en, hvis Forudsætninger jo heller ikke kan siges at være store, nemlig S. Chr. J. Ravnkilde²⁷. Han har alligevel et Fortrin frem for alle sine Medansøgere, en modnere Alder; den store Ungdom, der findes hos de aller fleste Ansøgere, kan ikke andet end gøre mig meget betænkelig; men de Vilkaar, der bydes dem, er jo da heller ikke af saadan Beskaffenhed, at en Mand i modnere Aar, som jo i Almindelighed har Kone og Børn at sørge for, tør tænke paa at melde sig. Jeg har da ogsaa haft Lejlighed til at faa Oplysninger om denne Mand, som jeg maa antage for fuldt paalidelige; og der har været meget derved, der har været nær ved at give mig Anledning til at henlede Ministeriets Opmærksomhed paa ham. Og naar jeg alligevel ikke gør det, da er det, fordi jeg maa frygte, han har i Kundskab og Viden for smaa Forudsætninger til at kunne magte Undervisningen paa de højere og højeste Trin i en lærd Skole, medens hans huslige Forhold ville gøre det vanskeligt for ham at faa fornøden Tid og Kraft til at udvide sin aandelige Synskreds.²⁸

Anton Petersen²⁹ har jeg umiddelbart henvendt mig skriftlig til, og

[24] Jørgen Karl Madsen (1863-1931). Cand. teol. 1889 (Haud. ill. II). Han blev senere realskolelærer i Vordingborg, sognepræst på Færøerne og i Mariamagdalene på Djursland (Paul Nedergaards Præstehistorie Bd. VIII p. 433).

Madsen anså sig selv for egnet til at undervise i næsten alle den lærde skoles fag; dette var sikkert medvirkende til, at Lefolii lagde hans ansøgning til side. Madsen gjorde desuden i sin ansøgning opmærksom på, at han var modstander af »den megen Partisyge, som saa ofte lægges for Dagen af de forskellige kirkelige Retninger her i Landet«, og at han ikke gav sig af med politik.

[25] Peter Martinus Larsen (f. 1864). Lærereks. Ranum 1884; cand. phil. 1889. P. M. Larsens »dristighed« bestod i, at han udover Religion så sig i stand til at undervise i naturfagene og Engelsk samt de alm. skolefag i latinskolens I-IV kl.

[26] T. N. C. E. Christensen (1859-1938). Cand. phil. 1879; lærereks. 1887; lærer Varde Realskole 1887.

[27] Søren Chr. Jensen Ravnkilde (1848-1917). Lærereks. Jelling 1869 med 3. karakter. I en længere periode løjtnant ved militæret, 1885 lærer Nykøbing (M) Realskole. Blev senere skolebestyrer i Hadsund.

[28] Da begyndelseslønningerne i skolen (lønningsloven af 1855) lå lavere end de præsteembeder ældre teologer i regelen kunne opnå, var de teologer, der søgte skoleembeder, som oftest yngre og/eller ugifte kandidater.

[29] Anton Petersen (Hvet) (1862-1927). Cand. teol. 1888 (haud. ill. I), højskolelærer Aabybro 1888-91; sp. Jelstrup-Lyngby (Aalborg Stift) 1891-1901; derefter gårdejer (Nedergaard Bd. V p. 377).

han har derefter søgt mig; men jeg fandt hos ham dels alt for uklare Forestillinger om, hvilke Fordringer paa Indsigt og Viden der maa stilles til en Lærer i Religion ved en lærd Skole, dels alt for lidt af den Overlegenhed, et virkelig dannet Væsen kan give, til at jeg skulde kunde tage videre Hensyn til ham.

Dernæst troede jeg at kunne knytte Forventninger, som dog maatte regnes til de bedre, til Harald Valentiner Branth.³⁰ Men dels har de nærmere Oplysninger, jeg paa anden Haand har kunnet skaffe mig om ham, ikke givet mig Anledning til at tro, han skulde virkelig være i Besiddelse af den til Gerningen fornødne aandelige Udvikling, Modenhed og Overlegenhed, dels har flere Breve, jeg har modtaget eller dog set fra ham selv, ikke kunnet give mig nogen Grund til at antage, at han skulde eje en saadan aandelig Selvstændighed eller virkelig Klarhed, at jeg rolig turde anbefale ham.

Derefter er der kun fire tilbage af de ti Ansøgere. Blandt dem har Erik Jensen Christensen jo gjort den bedste Eksamen.³¹ Men det Kendskab, jeg fik til ham under hans Skoletid her i Viborg³², har ikke hos mig efterladt nogen Forestilling om, at han skulde være i Besiddelse af den aandelige Livlighed, jeg maa antage for uundværlig for en Religionslærer, for at Disciplene ikke i hans Timer skal se de kedeligste, de har i Skolen; denne Mening om ham deles af hans tidligere Lærere her ved Skolen; og ved de Oplysninger, jeg har kunnet skaffe mig om ham fra samtidige Studenter, der ikke har været Skolekammerater med ham, har jeg ikke kunnet komme til nogen Tro paa, at han i dette Stykke skulde have forandret sig synderlig siden sin Skoletid. I og for sig kan det vel ogsaa let vise sig uheldigt, naar et Menneske kommer til at indtage Pladsen paa Katedret ved en Skole

[30] H. V. Branth (f. 1865). Cand. teol. 1889 (haud. ill. II). Branth havde i sin studietid undervist 2 år i Historie i Velgørenhedsselskabets Skole, samt i 3½ år været forstander for og undervist i Religion ved Indre Missions Søndagsskoler.

Branth var senere i en årrække lærer ved københavnske skoler.

[31] E. J. Christensen (1866-1946). Cand. teol. 1890 med laudabilis i alle fag. E. J. Christensen gjorde den bedste gejstlige karriere af alle ansøgerne: han var 1909-20 provst for Horns-Ølstykke m. fl. Herreder, 1920-36 provst i Tønder Provsti. (jfr. Erik Christensen: *Fra min Virksomhed i Tønder*. Tønder 1939; Krak 1944-46 p. 230).

[32] E. J. C. var elev i Viborg Katedralskole 1879-84 (se elevfortegnelserne i skolens programmer 1879-84). Han blev student i 1884 og manglede kun et point i at få udmærkelse.

saa kort Tid efter, at han selv har siddet paa Skolebænken der. Og der er jo ogsaa Mulighed for, at han kunde komme til at begynde sin Lærervirksomhed med et Vikariat. Af alle disse Grunde, blandt hvilke den første hos mig vejer mest, tør jeg ikke tilraade hans Valg.

Derimod nærer jeg ingen Frygt for, at Timerne vilde blive kedelige under Axel Plenge.³³ Tværtimod. Saa sandt en lærd Skole ikke bør slippe sine Ungersvende fra sig, uden at de ved den Kristendomsledelse, den har givet dem, er kommet til nogenlunde at indtage en saadan Stilling overfor den Kritik, Troens Indhold møder baade fra Naturvidenskabens og Historiens Side, at dens Indvendinger senere i Livet ikke skal komme rent overraskende og dermed ogsaa let helt overvældende over dem, maa jeg betragte det som et Krav, der maa stilles til Religionslæreren, at han saa vel ved sit Ord skal føre dem til det fornødne Kendskab til dens Kritik, som ogsaa ved sit Liv og sin Person vise dem, at et Menneske godt kan fatte Betydningen og Vægten af disse Indvendinger, ogsaa indrømme dem, hvad der maa indrømmes dem, for saa vidt det da ikke er selve Troens Kærnepunkter, de rette deres Angreb imod, men dog bjerge en levende Tro uanfægtet gennem disse Angreb. Dette Krav, maa jeg efter det Kendskab, jeg umiddelbart har til Axel Plenge, vel tro ham i Stand til at fyldestgøre saa godt, som det er at vente af en Mand paa omtrent 30 Aar. Men paa den anden Side er jeg bange for, at det, han af Kritikens Indhold vil føre frem for den modnere Ungdom, vil være baade for meget af Omfang og for dybtgaaende i sit Væsen, til at han selv skulde kunne fuldt ud opveje Virkningen af de tvivlende Spørgsmaal, hans Undervisning let kan komme til at vække hos dem; saadant er i det mindste det Indtryk, jeg har faaet af ham, dels ved mundtlige Samtaler med ham, dels ved det Stykke, han selv har skrevet som Indledning til det Tidsskrift,³⁴ han for nylig har begyndt at udgive i Foreningen med Nordmanden Viggo Ullmann; derefter er jeg bange for, den Præst vil faa Ret, der uden at sigte ham selv for meget af det, man nu til Dags kalder Fritænkeri, dog ytrede Frygt for, at han som Religionslærer »ville gøre de unge til Fritænkere«. Og medens de mange, der efter hele hans Optræden i Litteraturen, saa vel den

[33] Axel Plenge (1859-1940). Cand. teol. 1889 (Haud. ill. I); oprettede 1890 Plenges Realskole i Viborg; 1909 sp. Uldum, 1912-25 Magleby på Møn.

[34] Første nr. af Israel og vore Dage udkom i apr. 1890; det blev annonceret i Viborg Stiftstid. 10/4-1890. Axel Plenge lod i sin programartikel »Opgaven« (Israel og vore Dage I. årg. p. 1-16) ingen tvivl om tidsskriftets bibelkritiske holdning.

omtalte sidste som den tidligere,³⁵ glat væk beskyldte ham selv for Fritænkeri, efter min Overbevisning afgjort gøre ham Uret, maa jeg dog frygte, at denne Dom over ham er saa udbredt, at man i Almindelighed vilde blive baade forundret og meget betænkelig ved at se ham beskikket til Religionslærer i Skolen; og det vilde jo da blive denne i dens Helhed, der kom til at lide derunder. Af disse Grunde vilde jeg kun med Betænkelighed og Ængstelse se ham udvalgt til at betræde den ledige Plads her ved Skolen.

Naar jeg da herefter skrider til at omtale C. Baumgarten³⁶ og allerede ved den Plads, jeg stiller ham paa i Rækken, maa vække en Formodning om, at jeg vil anbefale ham fremfor de foran omtalte, da er dette for saa vidt rigtigt, som de mange gode Vidnesbyrd, han medbringer fra tidligere Virksomhed, virkelig hos mig har vakt gode Forventninger om ham. Nu kan jeg vel ikke sige, at hans egne skriftlige udtalelser til mig just har været særlig skikkede til at styrke disse Forventninger; men de har egentlig heller ikke været egnede til at omstøde dem. Alligevel føler jeg mig ikke sikker paa, at han er i Besiddelse af den aandelige Opvækthed og Kraft, jeg maa anse for uundværlig for den Religionslærer, jeg skal kunne antage for vel skikket til at føre de unge til at indtage et heldigt Stade i deres hele Opfattelse og Tilegnelse af Kristentroen, særlig i dens Forhold til Tidens Bevægelser. Kan jeg derfor end ikke sige, jeg vilde være fuldt rolig ved at tage imod ham som Lærer i Religion ved den mig betroede Skole, saa kan jeg dog heller ikke sige, jeg vilde være særlig betænkelig derved. Rent i Almindelighed betragtet maa hans modnere Alder antages at give ham et vist Fortrin. Men foruden hans lavere

[35] I 1889 gav et foredrag af Plenge på Københavns Højskole, hvori han kom ind på bibelkritikken, anledning til debat. Plenges foredrag er trykt i Tidens Strøm 5.årg. 1888/89 p. 259-61 og 268-70; Til Tænkeren Axel Plenge fra en Læser af »Tidens Strøm« (Fra Bethesda 1889 p. 470-76, 480-91 – optrykt i Tidens Strøm 1888/89 p. 362-64, 375-76, 380-82); A. Plenge: Til Prof. teol. Schat Petersen (Tidens Strøm 1888/89 p. 386-88, 395-97). Om Plenges tidligste offentlige fremtræden se: A. Pontoppidan Thyssen: Den nygrundtvigske bevægelse. 1870-1887 p. 387 ff., p. 418 ff.

[36] C. Baumgarten (f. 1857). Cand. teol. 1889. Baumgarten kunne henvise til en længere undervisningserfaring både som huslærer (1879-84) og en femårig virksomhed som lærer i Lyceum Latin- og Realskole, bl. a. i faget Religion. Baumgarten blev senere lærer i Kbh.

Eksamenskarakter³⁷ er der den Vanskelighed for mig ligefrem at indstille ham til at beskikkes til den ledige Lærerplads, at han selv erklærer, han tror ikke at kunne paatage sig Undervisningen i Fransk paa et højere Trin end anden Klasse.

Endelig staar der kun én Ansøger tilbage at omtale, nemlig J. M. Sejersens.³⁸ Heller ikke ham vilde jeg med ubetinget Rolighed se Ministeriets Valg falde paa. Dels er han jo temmelig ung; dels vil vel nok Stillingen blive vanskelig for ham derved, at han hverken som Discipel eller som Lærer har haft Lejlighed til at faa umiddelbart Kendskab til Livet mellem Ungdommen i en lærd Skole eller til de aandelige Bevægelser, der røre sig hos denne³⁹; heller ikke har jeg mellem hans jevnaldrende truffet nogen Fortrøstning til, at han skulde være i Besiddelse af Evner, der skulde kunne vække Forventning om, at hans Virksomhed vilde bære virkelig god Frugt. Alligevel blev der ved en skriftlig Udtalelse, jeg selv har foranlediget den Præst,⁴⁰ der har bekræftet Rigtigheden af den Afskrift af hans Examensbevis, som han har ladet følge sin Ansøgning, og hvis Dom jeg tror at have Tillid til, hos mig fremkaldt en Forestilling om ham, som foranledigede mig til at bede ham komme herind, for at jeg kunde faa talt med ham selv. Og den Samtale, jeg derved fik med ham, virkede da saaledes hos mig, at hvis jeg skal udpege nogen enkelt som den, jeg fortrinsvis maa henlede Ministeriets Opmærksomhed paa, saa bliver det ham. Uden at han selv indtager nogen saadan Stilling til de forskellige Retninger, der findes indenfor Folkekirkeens Enemærker, at han kan antages fortrinsvis at ville drage Ungdommen til eller føre den frem i nogen enkelt af dem, viste han sig at være saaledes greben af det grundkristelige, at jeg tror at kunne nære den Forventning om ham, at han vil aflægge et varmt Vidnesbyrd om sin Stilling til det, som vil komme fra Hjertet og derfor

[37] Haud. ill. II. Hovedkaraktererne til teol. embedseksamen var laudabilis, haud illaudabilis, der havde to grader, og non contemnendus (se herom: Samling af de for Universitetsforholdene gjældende Retsregler. Bd. I Kbh. 1884 p. 64-65).

[38] J. M. Sejersen (1864-1945). Cand. teol. 1889 (laudabilis). Sejersen anførte, at han kunne påtage sig undervisning i - foruden Religion og Fransk - Historie, Geografi og begynderundervisning i Græsk.

[39] Sejersen havde ikke gået i nogen lærd skole, men havde modtaget privatundervisning i Døckers Kursus og aflagt artium som privatist (Se C. Kofoed: Fortegnelse over de lærde Skolers Lærpersonale. Rønne 1906 p. 113).

[40] Christian F. Borch (1836-1912), sognepræst Randlev-Bjerager (Aarhus Stift) 1878-1907. Sejersen var født i Bjerager.

ogsaa have Udsigt til at kunne gaa Ungdommen til Hjertet. Og uden at være anderledes kendt med den naturvidenskabelige eller historiske Kritik, end enhver Theolog bliver det paa sin Vej gennem Universitetet,⁴¹ gjorde han paa mig det Indtryk, at han dels vil søge saadant Kendskab dertil, som er fornødent, for at Religionslæreren skal tage tilbørligt Hensyn dertil i sin Undervisning, alt i Forhold til hans Disciples forskellige Udviklingstrin, dels vil vise sig at staa saaledes dertil, at han ikke ved sin Behandling deraf vil være udsat for snarere at styrke de unge i de Tvivlsmaal, der kan være kommet frem for dem eller hos dem, end at give dem Vaaben imod dem. Og uden at sprede ved en Undervisning, der lægger alt for stærkt og ligefrem an paa at være underholdende, mener jeg ogsaa, han vil være i Stand til at undgaa at gøre Timerne kedelige. Endelig fik jeg det Indtryk af ham, at han paa den ene Side ikke nærer saadan Tillid til sig selv, at han skulde være utilgængelig for Raad og Vink hentede fra større Erfaring i Livet saa vel i Almindelighed som særlig i Skolen, men paa den anden Side dog virkelig indenfor rimelig Grænser kan indtage en selvstændig Stilling, som i det mindste vil hjælpe ham til at tilegne sig og benytte, hvad der maatte tilflyde ham af Raad og Vink udefra, paa en for ham ejendommelig Maade. Og er han end temmelig ung af Aar, saa er der jo deri en Mulighed for, at han kan være bedre skikket til at sætte sig ind i Tænkemaade og Livsbetragtning hos den Ungdom, han skal arbejde med og for. Kort sagt: for Religionsundervisningens Vedkommende er J. M. Sejersen blandt alle Ansøgerne den, jeg vilde være mindst Uro ved at modtage som Medarbejder ved den Skole, jeg selv er sat til at arbejde ved og lede. Og hvad endelig den Undervisning i Fransk angaar, som den ny Lærer umiddelbart kan tage i Arv efter Overlærer Bahnson, da erklærer saa vel han som Axel Plenge og Erik Christensen sig i stand til at give den.

Alt i alt bliver det da den Slutning, jeg kommer til efter denne lange Udvikling, at jeg blandt de ti Mænd, fra hvem Ministeriet har tilsendt mig Ansøgninger om den Lærerplads i Religion og Fransk, der for Tiden er ledig ved den mig betroede Skole, maa indstille til Ministeriet at vælge en af de to sidst omhandlede, Baumgarten eller Sejersen; skulde jeg selv erklære mig afgjort for en af dem, da maatte det efter det Kendskab, jeg som tidligere meddelt har til dem begge ved andres

[41] Den gammeltestamentlige undervisning ved Det teologiske Fakultet blev varetaget af landets førende bibelkritiske forskere: indtil 1890 af prof. Frants Buhl, derefter af prof. J. C. Jacobsen.

Omdømme og til den ene ved personlig Samtale, upaatvivlelig blive denne sidst tilsigtede, J. M. Sejersen, jeg kom til at pege paa. «

Ministeriet tog rektor Lefoliis lange velbegrundede betænkning til efterretning og ansatte J. M. Sejersen som timelærer.⁴² Efter to års prøvetid blev Sejersen i 1892 fast ansat som adjunkt. I 1899 måtte Viborg Katedralskole imidlertid atter søge en religionslærer⁴³, da Sejersen som så mange andre af de teologer, der begyndte deres virksomhed i skolen, søgte gejstligt embede, så snart chancen for et tilstrækkeligt attraktivt embede forelå.

Men i 1899 var det ikke længere rektor Lefoliis opgave at udtale sig, han var gået af som rektor i 1892.

[42] Min. til Sejersen og rektor Lefolii 13/5-1890 (Kopibog 1969-70/1890).

[43] Se Journalsag 581/1899. Sejersen blev sognepræst i Taanum-Hornbæk 1899-1917 og flyttede senere til Hedensted-St. Dalby 1917-30.